

**СПОСОБИ ТВОРЕННЯ НОМІНАЦІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЯВИЩ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ
ТА ФРАНКОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ДИСКУРСІ**

**METHODS OF CREATING NOMINATIONS FOR MARKING
THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR PHENOMENA IN MODERN ENGLISH
AND FRENCH MILITARY DISCOURSE**

Пальчевська О.С.,

orcid.org/0000-0002-2090-4870

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Попко І.А.,

orcid.org/0000-0002-0686-6281

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладознавства

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Петришак Х.С.,

orcid.org/0009-0004-8082-4487

студентка IV курсу

Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

У статті йдеться про особливості творення номінацій на позначення явищ російсько-української війни в сучасному англомовному та франкомовному військовому дискурсі. Перед усім йдеться про військові терміни. Особливість таких термінів полягає насамперед у специфіці їхньої семантичної структури, адже самі терміни містять лише прямі та номінативні значення. Військові терміни характеризуються обмеженою сферою вживання та функціонування, тому значення залежить від дефініції, яка характеризується конкретним визначенням суттєвих ознак предмета. Лінгвісти при вивченні будови термінів розрізняють прості, складні, та складені термінологічні одиниці: Афіксація – це метод, який передбачає приєднання префіксів та суфіксів до основи для утворення нових слів. Згідно результатів даного дослідження, можна виділити такі продуктивні афікси військової сфери в обох мовах: *anti-*, *-al*, *-ry*, *thermo-*, *-ful*, *-ly*, *ir-*, *-ment*, *pro-*, *re-*, *ar-*, *pré-*, *inter-*, *dés-*, *-tion*, *dé-*, *hyper*, кожне з яких надає своє особливе значення військовим номінаціям. Суфікси часто впливають як на граматичне, так і на лексичне значення слова, тоді як префікси зазвичай змінюють лише лексичне значення. Так, суфікс *-ment*, який вживається для утворення віддієслівних іменників, змінює як лексичне, так і граматичне значення слова. Він передає суть дії, стану або ж результату дії. Основні структурні моделі, які характеризують термінологію англійської та французької військової сфери: $n+n=N$, $n+n(-er)=N$, $n+v=N$, $n+n(-ing)=N$, $adj+n=N$. За рахунок проведеної класифікації англо- та франкомовних аббревіатур військової сфери, були виокремлено ініціальні скорочення та акроніми. Вони є найпоширенішим видом аббревіатур, які використовуються для вираження значення багатокомпонентних лексичних одиниць у стислий манері та є частиною стандартного словника.

Ключові слова: номінація, термін, словотвір, афіксація, аббревіація.

The article deals with the peculiarities characterizing the creation of nominations for the phenomena related to the Russian-Ukrainian war in contemporary English and French military discourse. First of all, we are talking about military terminological units. The peculiarity of such units lies primarily in the peculiarity that characterizes their semantic structure since the unit itself contains only direct and nominal free meanings, which are defined by clear semantic boundaries. Military terminological units are characterized by a limited use scope and functioning, so the meaning depends on the definition, which is characterized by a certain definition of the essential features. When studying the term structure, linguists distinguish between simple, complex, and compound terminological units: Affixation is a method that involves attaching prefixes and suffixes to a stem forming new words. According to the research results, the following productive military affixes can be identified in both languages: *anti-*, *-al*, *-ry*, *thermo-*, *-ful*, *-ly*, *ir-*, *-ment*, *pro-*, *re-*, *ar-*, *pré-*, *inter-*, *dés-*, *-tion*, *dé-*, *hyper-*. Each of them attaches special importance to military nominations. This is because suffixes often affect both the grammatical and lexical meaning of a word, while prefixes usually change only the lexical meaning. For example, the suffix *-ment*, which is used to form nouns from verbs, changes both the lexical and grammatical meaning of a word. It conveys an action, state, or action result. The main structural models that characterize the English and French military terminology are: $n+n=N$, $n+n(-er)=N$, $n+v=N$, $n+n(-ing)=N$, $adj+n=N$. Initial abbreviations and acronyms were identified through the English and French military abbreviations classification. They are the most common type of abbreviations used to express the meaning of multi-component lexical items in a concise manner and are part of a standard dictionary.

Key words: nomination, terminological unit, word formation, affixation, abbreviation.

Постановка проблеми. Термін – це слово чи словосполучення, що передає чітко визначене поняття та його зв'язок з іншими поняттями певної галузі науки. Він характеризується обмеженою сферою вживання та функціонування, тому зміст значення залежить від дефініції, яка характеризується конкретним визначенням суттєвих ознак предмета [5].

У спеціальному вживанні термін не змінює свого значення; поки його поняття не зміниться внаслідок інновацій. Як відомо, термінологічна лексика, створена для забезпечення оптимального розуміння між фахівцями в конкретній галузі, яка характеризується специфічним стандартизованим тезаурусом, типовими граматичними та синтаксичними конструкціями у відповідних текстах дискурсу. Термінологія, як правило, розглядається як «межі замкнутого словникового середовища, які встановлюються заданою сферою визначеної діяльності» [3]. Згідно з цим формується висновок щодо того, що терміни конструюються штучними одиницями номінації, а не мовними даними, і в результаті розвитку можуть бути замінені іншими термінами.

Постановка мети та завдань статті. Метою дослідження є вивчення лексичних особливостей найменування явищ, які виникли в процесі російсько-української війни, **завданням** – встановлення спільних та відмінних рис способів творення номінацій військового дискурсу в французькій та англійській мовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Військова термінологія та мілітаризована лексика стала об'єктом досліджень багатьох мовознавців (Д.В. Василенко, Ю.А. Зацний, С.М. Єнікєєва, П.П. Мельник та ін).

Матеріал розвідки було дібрано зі статей англійських та французьких інтернет-джерел на військову тематику, таких як Euronews, BBC News, Journal de montreal та Le quotidien.

Виклад основного матеріалу. Визначальною ознакою термінологічних систем, в тому числі і військової, є їхній відкритий характер, оскільки відбувається постійний рух входження та занепаду термінів. В результаті світового розвитку різних галузей науки постає питання над постійною уніфікацією та кодифікацією термінів. Крім цього варто звернути увагу на те, що системність конкретної галузі може мати неоднорідний характер. Поява нового терміну призводить до переформулювання змістового обсягу інших компонентів групи.

Лінгвісти при вивченні будови термінів розрізняють такі категорії термінологічних одиниць:

1) **прості:** непохідні (терміни в синхронному розділі, які не містять мотиваційних слів, наприклад: *missile, weapon, occupation*) і похідні (терміни, в яких містяться мотиваційні основи та словотвірні афікси, наприклад: *antimissile, weaponry, préoccupation*);

2) **складні** (терміни, у яких можна виділити дві основи, напр.: *fireball, counteroffensive, hardware, russophones*);

3) **складені** (терміни-словосполучення, напр.: *a war-torn city, irretrievable losses, abri antiaérien, régime de silence*). Також залежно від ступеня спеціалізації значення терміни поділяють на **загальнонаукові** (*peninsula, footage, coastline*) і **взъкоспеціальні**, вживані в якійсь одній галузі науки (*counterattack, redeployment, ceasefire*) [6].

Терміни різноманітні за структурою, походженням і способами творення. За структурними моделями терміни поділяють на:

1) **Однокомпонентні терміни**, наприклад: *war, terror, barbare*

2) **двокомпонентні терміни** – найчастіше це словосполучення N+=N, наприклад: *counteroffensive, firearm, warheads, fireball*; або Adj + N, наприклад: *alongside, breakaway, régime de silence*.

3) **трикомпонентні конструкції**, до складу яких можуть входити: Adj + Adj + N, напр.: *toxic free area, tactical nuclear weapons*; Adj + N + N, напр.: *far-right extremists, longer-range missiles*; N + Adj + N, напр.: *a rocket-propelled grenade*;

4) **багатокомпонентні терміни**, які містять чотири і більше компонентів, напр.: *the Institute for the Study of War, anti-missile defense systems, high-ranking military personnel, high-precision air-launched missiles*.

Афіксація. Афіксація є однією з найпоширеніших технік побудови слів як у повсякденній англійській та французькій мовах, так і в мовах спеціального призначення, таких як військова лексика. Цей метод передбачає приєднання афіксів до основи для утворення слів.

Беручи до уваги англійську мову, в ній можна виділити афікси, які за продуктивністю поділяються на такі групи:

– продуктивні, в результаті чого утворюються нові слова: *anti-, super-, de-, co-, non-, pre-, cyber-, bi-, dis-, hyper-, inter-, para-, trans- та інші*;

– непродуктивні, зустрічаються в невеликій кількості поточних слів, але не утворюють нових слів на цьому етапі: *ab-, ad-, ana-, arch-, be-, cis-, dys-, en-, epi-, for-, hypo-, -dom, -hood та інші*;

– мертві афікси це ті, які зберігаються в окремих словах, але більше не розпізнаються як такі,

без етимологічного дослідження слова: *-d*, *-s*, *-ce* та інші.

Стосовно французької мови слід виділити найбільш продуктивні і активні афікси, а саме: *-ite*, *-isme*, *-ence*, *-ure*, *-tien*, *-iste*, *-tion*, *-ation*, *inter-*, *in-*, *hyper-*, *pre-*, *pro-*.

Аналіз військової лексики французької та англійської мов дає можливість сказати, що засоби її утворення в обох випадках мають деяку спорідненість. І як вже відомо розповсюдженим способом творення військових термінів в мовах, що порівнюються є афіксація.

Згідно результатів даного дослідження, можна виділити такі продуктивні афікси військової сфери: *anti-*, *-al*, *-ry*, *thermo-*, *-ful*, *-ly*, *ir-*, *-ment*, *pro-*, *re-*, *ar-*, *pré-*, *inter-*, *dés-*, *-tion*, *dé-*, *hyper-*.

Разом з цим не слід забувати про різницю між суфіксом та префіксом. Оскільки суфікси часто впливають як на граматичне, так і на лексичне значення слова, тоді як префікси зазвичай змінюють лише лексичне значення.

Так, суфікс *-ment*, який вживається для утворення іменників від дієслів, змінює як лексичне, так і граматичне значення слова. Він передає суть дії, стану або ж результату дії. Прикладами зміни граматичного значення слів із суфіксом *-ment* є наступні лексичні одиниці: *shipment* «процес відправлення товару кудись», *bombardment* «безперервна атака на місце з гарматами або бомбами», *redeployment* «процес переміщення співробітників, солдатів, техніки тощо в інше місце або використання їх більш ефективним способом», *government* «система, яка використовується для контролю країни, міста або групи людей», *rapprochement* «угода, досягнута протилежними групами або людьми», *débarquement* «процес висадки з човна», *armement* «матеріал, що використовується для нападу або захисту»:

"Russia says its air defence units have brought down a Ukrainian military plane it says was carrying a **shipment** of arms sent by Western countries" (8)

"Russian **bombardment** has reduced the city to ruins, forcing civilians to hide in cellars, while access to electricity, heating, fresh water, food and medical supplies was cut" (6).

"Au moins 14 navires russes dont des navires de **débarquement** de troupes et de chars, un croiseur lance-missiles, des navires d'assaut amphibie et un démineur ont pris position au large des côtes laissant présager une attaque sur la ville" (1).

"Alors que les pays membres de l'Union européenne se réunissent à Versailles, où il sera notamment question des hydrocarbures et du **rapprochement** avec l'Union, de nouvelles discussions ont eu lieu ce

jeudi en Turquie entre l'Ukraine et la Russie mais il n'y a pas eu "de progrès sur un cessez-le-feu" selon Kiev" (4).

Слід підкреслити, що найпродуктивнішими префіксами у військовій сфері є етимони, які встановилися на основі лексичних одиниць. Техніка передачі відтінку значення, що відображає спосіб діяльності, місце, час, ступінь завершеності тощо, визначає лексико-семантичне навантаження префікса [4].

Варто зазначити, що одним із найпродуктивніших є префікс *anti-*, який передає значення «проти». Наприклад: *antimissile defenses/ défense antimissile* «система, зброя або технологія, що використовуються для виявлення, відстеження, перехоплення та знищення атакуючих ракет», *anti-terror legislation* «закони з метою боротьби з тероризмом», *anti-ship cruise missiles* «сучасне далекобійне озброєння морського бою, розроблене спеціально для ураження кораблів», *anti-aircraft units* «реакція в бойовому просторі на повітряну війну, яку НАТО визначає як «всі заходи, спрямовані на зведення нанівець або зменшення ефективності ворожих повітряних дій»», *abri antiaérien* «укриття у разі нальоту ворожої авіації і загрози бомбардування», *anti-aériens* «захист від нападу авіації», *abris anti-bombes* «бомбосховище», *mine antipersonnel* «міни, які спрямовані на людей, а не на обладнання». Поглянемо на дискурсивну реалізацію згаданих термінів: "This comes in spite of the fact that Ukraine lacks tactical **anti-missile defense** systems of the Patriot or Aegis class, and isn't expecting to get such assistance from the West any time soon" (11). "Some countries, including the UK, warn that any of its citizens who travel to take part in combat could be prosecuted under **anti-terror legislation**" (10). "And this came after Friday's Russian attack on a factory producing Neptune **anti-ship cruise missiles**, like the ones that hit the Russian warship Moskva" (7). "Explosions were also heard in Lviv last night. But officials in the region say this was because of the successful defence of the area – **anti-aircraft units** managed to destroy "four cruise missiles" fired by Russian Su-35 planes, according to the head of the regional government Makysm Kozyskyi" (9). "Dans une station de métro transformée en **abri antiaérien** à Kharkiv, dans le nord-est de l'Ukraine, deux marionnettistes font vivre un conte de fées à des pantins, sous le regard envoûté d'une dizaine d'enfants et de leurs parents" (3). "Des divisions de missiles anti-aériens Tor ont été transférés dans la région de Kharkiv (nord-est) et des systèmes **antiaériens** S-400 et S-300 ont été déployés dans la région russe de Belgorod, près de la frontière avec l'Ukraine, selon la même source" (5).

Словоскладання. Словоскладання є одним з найважливіших методів розвитку як англійської, так і французької військової лексики. Створені таким чином номінації передбачають точний опис характеристик конкретної військової концепції.

Класифікація складних слів спирається на структурні моделі. Основні з яких характеризують термінологію англійської та французької військової сфери. А саме двокомпонентні моделі, такі як: $n+n=N$, $n+n(-er)=N$, $n+v=N$, $n+n(-ing)=N$, $adj+n=N$. Більшість активних композитів та юкстапозитів у військовій термінології – це складні іменники, що складаються з двох простих слів, які утворюються за зразком $N+N$ наприклад: *firearm* «вогнепальна зброя», *warheads* «передня частина бомби або ракети, яка містить вибухівку», *fireball* «велика вогняна куля, особливо викликана дуже потужним вибухом», *warfare* «діяльність ведення війни, часто включаючи зброю та методи, які використовуються», *airstrikes* «напад військової авіації на місто, ворожих солдатів або їх припаси шляхом бомбардування або обстрілу з гармат», *seaport* «(місто або містечко з) портом, яким можуть користуватися кораблі», *porte-parole* «особа, яка виступає від імені когось іншого, збір, групи», *autodétermination* «дія, щоб вирішувати самостійно, і, зокрема, дії, за допомогою яких народ вільно обирає свій політичний та економічний статус», *gardes-frontières* «військова або поліцейська особа, офіційно покладена на нагляд за кордонами країни», *hydroélectrique* «вироблення електроенергії за допомогою швидкоплинної води, наприклад річок чи водоспадів», *lieutenant-colonel* «офіцерське звання в арміях, більшості морських сил і деяких повітряних силах у всьому світі, вище майора і нижче полковника», *russophones* «ті хто розмовляють російською».

Такі моделі, як $n + n(-er) = N$, також корисні для розробки складних слів суто в англійському військовому лексиконі. У структурі композиційного матеріалу, утвореного цими моделями, є два слова, одне з яких є похідним: *counteroffensive/counterattack* «захист від атак ворога».

Наступними двокомпонентними термінами, є одиниці утворенні за допомогою моделі $Adj + N$: *hardware* «обладнання, особливо якщо воно призначене для військового використання або якщо воно важке», *alongside* «пліч-о-пліч», *checkpoints* «місце, де зупиняють людей, задають питання та оглядають транспортні засоби, особливо на кордоні між двома країнами», *breakaway* «процес відокремлення від групи, особливо через незгоду», *Russian-backed Donetsk* «це Донецьк підтриманий Росією», *Croix-Rouge* «міжнародна

гуманітарна організація, заснована для допомоги жертвам війни», *état-major* «набір офіцерів, які радять воєначальника», *autoproclamées* «самостійно вирішувати власну функцію, власний статус».

Наступні двокомпонентні терміни виражені синтаксичною моделлю $V + N$, представленою другим компонентом, яка створює складні іменники: *God-sends* «щось хороше, що трапляється несподівано, особливо в той момент, коли це необхідно», *ceasefire/cessez-le-feu* «угода, зазвичай між двома арміями, про припинення бою, щоб дозволити дискусії про мир», *embuscade* «засідка, пастка», *couvre-feu* «заборона перебувати на вулиці в певний час».

Слід зазначити, що здатність генерувати багатоконпонентні складні слова за допомогою моделі $N + N$ та $Adj + N$ вважається унікальною особливістю англійської та французької мов. Такий процес створення нових складних слів лінгвісти називають «рекурсивним процесом» [7].

Абревіатури. У мовознавстві існують різні форми скорочених категорій слів за їх візуальними та лексичними особливостями. Деякі вчені класифікують скорочення як абревіатури, акроніми, скорочені форми (усічення), слова-злитки (телескопи), а інші – серед абревіатур, виділяють початкові абревіатури, складові скорочення та усікання [1].

Продуктивним методом словотворення можна вважати абревіацію – особливо у військовому вокабулярі. Функціонування великої кількості термінологічної лексики у військовому підтексті вимагає винаходу скорочень, які, здається, використовуються для ефективного використання мови на перший погляд [2].

Скорочення англійської військової термінології представлені абревіаціями ініціального типу. Згідно з аналізом, одиниці військової лексики поділяються на два підтипи: фонетичні абревіатури та акроніми.

Перший підтип містить фонетичні абревіатури, відомі як «алфаветизми», які складаються з перших літер терміна і служать функцією стиснення мови. А саме абревіатури, які складаються з ініціальних скорочень слів, такі як: *RPG (rocket-propelled grenade)* «зброя, яка запускає ракету, що вибухає (= об'єкт, який дуже швидко летить у повітрі) у бік цілі, зазвичай танк (= військовий автомобіль з колесами, які обертаються всередині рухомих ременів)», *ISW (Institute for the Study of War)/ ISW (Institut pour l'étude de la guerre)* «аналітичний центр у США, заснований у 2007 році Кімберлі Каган, який проводить дослідження та

аналіз питань оборони та закордонних справ», *DPR (Donetsk people's republic)* «сепаратистська держава, розташована в Україні, утворена 7 квітня 2014 року», *CICR (Comité international de la Croix-Rouge)* «незалежна та нейтральна установа, яка захищає та допомагає жертвам збройних конфліктів та інших ситуацій насильства», *HCR (Haut commissariat aux réfugiés)* «міжнародна організація, місія якої – рятувати життя, захищати права біженців та будувати краще майбутнє для біженців, переміщених громад та осіб без громадянства», *AIEA (Agence internationale de l'énergie atomique)* «провідний світовий міжнародний урядовий форум науково-технічної співпраці в області мирного використання ядерної технології», *CIJ (Cour internationale de justice)* «головний судовий орган Організації Об'єднаних Націй (ООН)» (2).

До другого підтипу скорочень належать акроніми, які є абрєвіатурами, що утворюються з перших букв або звуків слів у твірному словосполученні та виступають повноцінним словом. У цьому контексті варто зазначити, що акроніми часто використовуються як візуальні омоніми існуючих слів, хоча насправді вони є повними омонімами. *SAM (missiles sol-air)* «ракета, при-

значена для досягнення повітряної цілі шляхом вистрілу з землі (ракети «земля-повітря»), насамперед з метою протиповітряної оборони».

Висновки та перспективи дослідження. Отже, нами було розглянуто мовні феномени військової термінології та терміносистеми з точки зору структурно-семантичних якостей, процесів формування та сфер їхнього функціонування. Афіксація – це метод, який передбачає приєднання префіксів та суфіксів до основи для утворення нових слів. Згідно результатів даного дослідження, можна виділити такі продуктивні афікси військової сфери в обох мовах: *anti-, -al-, -ry, thermo-, -ful, -ly, ir-, -ment, pro-, re-, ar-, pré-, inter-, dés-, -tion, dé-, hyper-*. Словоскладання – це об'єднання двох і більше основ. Основні структурні моделі характеризують термінологію англійської та французької військової сфери – двокомпонентні, такі як: $n+n=N$, $n+n(-er)=N$, $n+v=N$, $n+n(-ing)=N$, $adj+n=N$. Також доведено, що переважну частину військової термінології становлять багатокомпонентні словосполучення, що містять іменник за моделлю $N+V+N$ та $N+Adj + N$. За рахунок проведеної класифікації англо- та французьких абрєвіатур військової сфери, були виокремлені ініціальні скорочення та акроніми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василенко Д.В. Військова лексика англійської мови ХХ – початку ХХІ століття: монографія. Горлівка: Вид-во ГДПІІМ. 2009. 220 с.
2. Зацний Ю.А., Янков А.В. Нова розмовна лексика і фразеологія: англо-український словник. Вінниця: Нова Книга. 2010. 224 с., с. 154
3. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу. Вінниця: Нова Книга, 2013. 448 с.
4. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови. Харків: «Основа». 1993. 255 с., с. 14.
5. Сухачова Н.С. Особливості перекладу термінів англомовної терміносистеми менеджменту. *Молодий вчений*. № 12 (52). 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/12/61.pdf>
6. Faber Pamela, Montero Martínez Silvia Terminology Routledge Handbook of Spanish Translation Studies (pp. Chapter 14), 2019. P. 256–297
7. Radford A. et. al. Linguistics. An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press. 2009. 422 p., с. 149.
8. Chronologie de l'invasion de l'Ukraine par la Russie en 2022. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Chronologie_de_l%27invasion_de_l%27Ukraine_par_la_Russie_en_2022 (дата звернення: 24.05.2023)
9. Daniel Brown. Russia is giving this high-tech RPG to separatists in Ukraine. *Yahoo*: веб-сайт. URL: <https://finance.yahoo.com/news/high-tech-rpg-could-direct-190031925.html> (дата звернення: 24.05.2023)
10. Dans les abris antiaériens de Kharkiv, des marionnettistes et poèmes adoucissent la brutalité de la guerre. *Le Figaro*: веб-сайт. URL: <https://www.lefigaro.fr/culture/dans-les-abris-antiaeriens-de-kharkiv-desmarionnettistes-et-poemes-adoucissent-la-brutalite-de-la-guerre-20220419> (дата звернення: 24.05.2023)
11. Guerre en Ukraine: Moscou annonce un cessez-le-feu à Marioupol pour évacuer des civils. *Francebleu*: веб-сайт. URL: <https://www.francebleu.fr/infos/international/clone-de-guerre-en-ukraine-le-point-sur-la-situation-mercredi-30-mars-1648619116> (дата звернення: 24.05.2023)
12. La Russie a lancé l'offensive dans l'est de l'Ukraine. *Le quotidien*: веб-сайт. URL: <https://lequotidien.lu/a-la-une/la-russie-a-lance-loffensive-dans-lest-de-lukraine/> (дата звернення: 24.05.2023)
13. Mariupol defenders ignore Russia surrender deadline. *BBC News*: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-61124291/page/3> (дата звернення: 24.05.2023)

-
14. Mariupol: Why Mariupol is so important to Russia's plan. *BBC News*: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60825226> (дата звернення: 24.05.2023)
 15. «Risk worth taking»: US rushes shoulder-fired missiles to Ukraine. *Aljazeera*: веб-сайт. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/12/us-nato-allies-rush-weapons-shipment-to-ukraine> (дата звернення: 24.05.2023)
 16. Timeline: day 52 of Ukraine's defense against russia's aggression. *Rubryka*: веб-сайт. URL: <https://rubryka.com/en/article/52-day-war/> (дата звернення: 24.05.2023)
 17. Ukraine: «More than 100» people from Scotland volunteer to fight. *BBC News*: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-60589580>
 18. Ukraine's old air defense proves unexpectedly effective in combat. *Kyiv independent*: веб-сайт. URL: <https://kyivindependent.com/national/ukraines-old-air-defense-provesunexpectedly-effective-in-combat> (дата звернення: 24.05.2023)
 19. 35e jour de guerre en Ukraine: voici tous les derniers développements. *Journal de montreal*: веб-сайт. URL: <https://www.journaldemontreal.com/2022/03/30/en-direct-35e-jour-de-guerre-en-ukraine-voici-tous-les-derniers-developpements> (дата звернення: 24.05.2023)
 20. 4 millions de personnes ont fui l'Ukraine, un quart de la population totale déplacée par la guerre. *Euronews*: веб-сайт. URL: <https://fr.euronews.com/2022/03/30/4-millions-de-personnes-ont-fui-l-ukraineun-quart-de-la-population-totale-deplacee-par-la> (дата звернення: 24.05.2023)